

La fotografia turística, les guies i la publicitat, testimonis arquitectònics de la transformació del paisatge de la Costa Brava entre els anys 20 i 60

Sílvia Musquera Felip, ETSAV- UPC, EPS-UdG

Abstract

The Girona's coast, became a landscape when Ferran Agulló give it a name : Costa Brava, that painters and photographers taught to look. A landscape made of many landscapes that Josep Pla in is Guide General and True, drew whit words. Advertising in Costa Brava, consisted of photographs and guidebooks, witnesses to the transformation of the landscape with the arrive of tourism that suffered this coast, between 20' and 60'. The urgent need for accommodation led the construction of a new hotel's architecture, from the 50', according to urban regulations, establishing a relationship of dialogue with its environment, creating a new landscape. With the addition of these written witnesses, images and publications, we can specify the rate of growth and transformation of natural landscapes, architectural and human, with the tourism that define and redefine a part of the Catalan territory. A territory until middle of the sixties was in balance between architecture and landscape, without imposing one over the other.

Keywords: Costa Brava, photography, landscape, touristic architecture, advertising

Resum

"El paisaje no existe, tenemos que inventarlo" (Cueco, 1982). La Costa Gironina, va esdevenir paisatge des del moment que Ferràn Agulló li va donar un nom: la Costa Brava, que pintors i fotògrafs, van ensenyar a mirar. Un paisatge fet de la suma de molts paisatges que Josep Pla en la Guia General y Verídica va dibuixar amb paraules. La publicitat de la Costa Brava, formada per les fotografies i les guies turístiques, van ser els testimonis de la transformació del paisatge que amb la irrupció del turisme va patir aquesta costa, entre els anys 20 i 60. La necessitat urgent d'allotjament va propiciar la construcció d'una nova arquitectura hotelera, a partir dels anys 50, que d'acord amb la Normativa Urbanística de l'època, va establir una relació de diàleg amb el seu entorn, creant un nou paisatge. Amb la suma d'aquests testimonis escrits, imatges i publicacions, podem precisar el ritme de creixement i la transformació d'un paisatge natural, arquitectònic i humà, que de la mà del turisme va definir i redefinir una part del territori català. Un territori que fins a la meitat dels anys seixanta va mantenir l'equilibri entre l'arquitectura i el paisatge, sense imposar-se un sobre l'altre.

Paraules clau: Costa Brava, fotografia, paisatge, arquitectura turística, publicitat

---

International Seminar Touristic Territories:

Touristic Imagery and the construction of contemporary landscape

Sílvia Musquera Felip: La fotografia turística, les guies i la publicitat, testimonis arquitectònics de la transformació del paisatge de la Costa Brava entre els anys 20 i 60

ISBN: 978-84-92931-37-8

"Siempre he afirmado que los lugares son más fuertes que las personas, el escenario más que el acontecimiento. Esa posibilidad de permanencia es lo único que hace al paisaje o a las cosas construidas superiores a las personas" (Rossi, 1992)

El paisatge, només és pot definir, segons Henry Cueco, com quelcom que es crea des del coneixement, la cultura, l'experiència que a través de la observació intencionada i personal ensenya a mirar un lloc. *"El paisaje no existe, tenemos que inventarlo"* (1982). De la mateixa manera, la *Costa Brava*, va esdevenir paisatge quan Ferran Agulló va publicar l'article *Per la Costa Brava* (1902), donant un nom a un territori fet de molts paisatges.

La Costa Brava es va associar a una sèrie d'imatges, retalls d'una realitat que van mostrar pintors i fotògrafs donant un nou valor al que pels habitants dels pobles costaners havia sigut només una font de vida, el mar i les platges associades a les activitats de pesca i agricultura.

Els pintors, van ser els primers que van inventar els paisatges de la Costa Brava, compostats d'elements com el mar, el cel, els pins i l'arquitectura de les roques, que des de diferents punts de vista, van ensenyar a mirar als fotògrafs. *"Un paisaje, una escena poética, es una situación elegida o creada por el gusto y el sentimiento"* (Girardin, 1992:55). Lucien Roisin durant els anys trenta va fotografiar tots els racons de la Costa Brava, realitzant una enciclopèdia de paisatges, que va distribuir a través de la *Casa de la Postal*. Les imatges eren el resultat d'una mirada personal, i alhora condicionada pel que havia après de pintors com Urgell o Pichot i fotògrafs com Jordi Vidal o Josep Maria Cañellas que havien descobert la costa gironina amb anterioritat.

El primer cartell publicitari de la Costa Brava, realitzat per Eduard Jener el 1935recrea, a través d'un dibuix en color, el paisatge verge d'una cala envoltada de penyasegats i vegetació, sense cap construcció, incorporant elements que indiquen que es pot habitar: l'ombra d'un parasol i unes simples tovalloles, convertint un lloc en un paisatge, que es grava en la memòria del visitant.

"El cartel busca la plasticidad y el impacto, con el equilibrio del color, la alegoría y la espectacularidad de la figura central del tema. Se acompaña con leyendas escritas, objetivas y breves, que pretenden mantenerse en la memoria del observador" (Molina, año V, n.9).

La suma de les imatges i la narrativa literària juntament amb la necessitat de catalogació arquitectònica dels espais turístics va portar a la creació de guies turístiques. La finalitat de totes elles era facilitar una informació objectiva i detallada que havia d'acompanyar al recentment arribat turista en el seu descobriment de la Costa Brava.

La temàtica de les il·lustracions publicitàries a partir dels anys 30, inclou entre les imatges d'espais verges, elements arquitectònics des d'on gaudir del paisatge, contemplant-lo des de l'aixopluc que oferia l'arquitectura, emmarcant-lo des d'una terrassa, sota un porxo, o fins hi tot ocupant-lo amb les casetes de bany que colonitzaven totes les platges. Imatges que van il·lustrar les primeres guies com l'editada pel Club Muntanyenc Barcelonès l'any 1934. *"La publicidad turística anterior a la guerra civil contaba con una información con un nivel de fiabilidad elevado y real, sin recurrir a la manipulación mercantilista para vender un determinado producto"* (Pujol, 1934).

L'*Àlbum-Guia* de P. Pujol, amb 5 itineraris ordenats de nord a sud, s'il·lustrava amb fotografies i textos de paisatges per descobrir.

"La nostra Costa Brava, avui ben poc coneguda per propis i estranys, és un enfilall de penyals aridits, de platges arboroses, de puntes i badies, coves foradades, cales recollides, ..." (VV.AA, 1934: 4). Un dels texts són la transcripció de les notes d'una excursió realitzada per l'eminent geòleg Luís M. Vidal, que defineixen el paisatge dels pobles de la Costa Brava nord l'any 1934. "CAP DE CREUS: Per fruit de la seva bellesa, feréstega i impressionant, cal fer-ne el recorregut per mar. Per terra, la costa erma, us apareix més aviat desolada...CADAQUÉS: els seus fills han estat més en contacte amb el mar que amb la terra; així han pogut servir un caràcter propi" (VV.AA, 1934: 4).

L'any 1941 Josep Pla va publicar la primera edició de la *Guia General y Verídica*, on descrivia d'una manera molt precisa el paisatge de la Costa Brava, poble a poble, cala a cala, enumerant els hotels, restaurants, platges, racons i descrivint els pobles, la seva arquitectura però també el caràcter propi que els feia únics proposant una manera de descobrir-los. Els 9 itineraris ordenats de sud a nord, condensaran els 9 paisatges de la Costa Brava.

"Esta guía es modestísima. Está destinada a facilitar el conocimiento de una de las comarcas más bellas de Cataluña: La Costa Brava y está escrita desde la experiencia personal del autor: la sensibilidad" (Pla, 1948: pròleg).

Pla, mitjançant les diverses edicions de la *Guia Costa Brava*, va esdevenir un dels testimonis més importants que va descriure la transformació del paisatge des dels anys 40 fins als anys 70. El paper de Pla va ser determinant. La seva mirada personal va dibuixar amb paraules el paisatge i l'arquitectura d'aquesta zona, amb una opinió, sovint crítica, sobre l'arquitectura i l'urbanisme.

"... Ha sido posible, en el curso de sucesivas ediciones, poner al día su texto y su ilustración, ante los ineluctables cambios. Si se comparan las primeras ediciones con la guía actual, el lector podrá darse cuenta de las enormes mudanzas ocurridas, en un espacio de tiempo cortísimo en este litoral. Cuando fue concebida, este país era un paraíso geográfico que conocían, aparte de los nativos, muy pocos iniciados. En los

últimos años, lo que se conoce hoy univresalmente como Costa Brava ha entrado en la corriente turística general y a a partir de 1958, se ha proyectado sobre ella una avalancha humana de unas proporciones desorbitadas... Ante esta fantástica trasmutación, me permitiré solamente decir una cosa. En la Costa Brava se han llevado a cabo algunas cosas de gran categoría que hacen un auténtico honor a su paisaje. Otras, no han sido tan afortunadas. Sin embargo, a pesar de todos los esfuerzos realizados para desvirtuarla, la Costa Brava, si se sabe mirar con ojos de autenticidad, conserva toda su gran belleza, todo su incentivo de fascinación intacto." (Pla, 1964: 6).

La fotografia a les publicacions de Pla va tenir un paper essencial, el text reescrit per l'autor, en les diverses edicions, va canviar mínimament però va prendre vigència a través de la introducció de les fotografies de Ramón Dimas i Català Roca que a partir dels anys 60 van actualitzar el text pràcticament a través de les imatges.

Altres publicacions van ser realitzades per la mateixa administració com la *Dirección General de Turismo* que entre els anys 1940 i 1970. Una sèrie de catàlegs de format 23x20 cm descriu les províncies espanyoles, un dels primers monogràfics es va dedicar a la Costa Brava. El text, acompanyat per les fotografies de Conitz, Jordi Vidal, Más, Martí, Steinhof i Zerkowitz, descriu breument la costa.

"Forma este litoral un largo zig-zag maravilloso, una línea quebrada, en la que se funden bellísimamente campo y piedra, playa y monte, acantilado y remanso. Una de las mejores y más "turísticas" bellezas españolas es nuestra Costa Brava, conjunción de viento, luz y mar, trozo de naturaleza en la que pueden lograrse las sensaciones humanas de máxima serenidad" (VV.AA, 1940 p.3).

Citant Pla i la seva guia, el text no només descriu el paisatge sinó que el mostrarà com un lloc de repós, de calma *"la Costa Brava sabe unir a esta bravura de su nombre , una sensación de inefable, de infinita serenidad para el espíritu"* (VV.AA, 1940:3), que les imatges seleccionades reforcen. Es mostra la costa com un espai amagat, sense aglomeracions on es pot gaudir d'un entorn d'arquitectura de casetes blanques, destacant la urbanització de S'Agaró com una ciutat ideal.

L'any 1951, l'editorial Pyrene va editar una guia que proposava 13 rutes, amb la intenció de definir la Costa Brava com la suma de diferents paisatges.

"Paisajes: el factor igual no existe a lo largo de su accidentado litoral. Cada rincón, cada panorama, cada núcleo se disocia en absoluto de entre si, creando una disparidad de matices que le dan un carácter distinto pero homogéneo. De ahí viene la inmensa calidad emocional que el viajero detecta cuando en peregrinaje de un lugar a otro presencia el milagro verdaderament simfónico que en el iris de la tierra y el mar realizan sus colores naturales" (VV.AA.1951:4).

Amb una informació molt precisa referent als hotels els ordena en tres categories: luxe, classe 1aA, 1aB, 2a classe, 3a classe, pensions i fondes: Pensió de luxe, 1a classe, 2a classe, 3a classe, Cases d'Hostes o posades. Aquesta descripció ens parla de com es vivia i de quin era l'estàndard de comoditat a principis dels anys cinquanta: el tipus de servei, i la incorporació de les instal·lacions com els banys a les habitacions ...

La majoria dels hotels de la Costa Brava eren de la categoria 1a i 2a classe.

"Inclusos en aquesta categoria els Hotels de comoditat mitjana, moderns o modernitzats, nets, saló social, calefacció, banys en 1/4 part de les habitacions, o dos per pis, instal·lació de lavabos d'aigua corrent calenta i freda i telèfon a totes les habitacions, serveis sanitaris bons i bona cuina. Recepció i consergeria" (VV.AA. 1951:156).

També hi havia moltes fondes i pensions.

"De manera general, són inclosos en aquesta categoria els establiments on la seva organització té un caràcter més familiar que el dels hotels. Poden no tenir menjador per el públic no allotjat a l'establiment; els seus menjars tendeixen al tipus casolà i el servei és més reduït." (VV.AA. 1951:156).

En canvi d'hotels de luxe només n'hi havia un, La Gavina de s'Agaró.

"Són inclosos en aquesta categoria els establiments de gran luxe, exquisida neteja, varis salons socials, gran menjador, calefacció central, banys complert i telèfons en totes les habitacions, instal·lació de lavabos d'aigua corrent calenta i freda a totes les habitacions; serveis sanitaris perfectes, habitacions de gran comoditat, roba de fil, departaments de luxe, excel·lent cuina, servei esmeradíssim, instal·lació general provista dels més moderns adelantos; personal especialitzat i competent del més alt grau" (VV.AA. 1951:156).

Altres guies com la *Guia de hoteles, España 1961, Cataluña* (VV.AA. 1961), a diferència de les anteriors, no tenia cap il·lustració ni fotografia, tret del dibuix de portada de J. Navarro, amb façanes de tot tipus d'hostals i hotels que es podien trobar a Espanya. Va catalogar tots els hotels, en aquest cas els de les quatre províncies catalanes, resultant una eina que unificava les diferents categories hoteleres a tot l'Estat, creant un instrument regulador, que incloïa els costums marcats per uns horaris: de 8 a 11: esmorzar, de 13:-15:30 dinar i de 20 a 23 sopar. Les instal·lacions dels hotels s'explicaven visualment amb uns símbols fent-se entenedora per al màxim nombre de turistes, es va escriure en set idiomes. Incorporava la publicitat dels establiments hotelers gestionats per la *Dirección General de Turismo* com els paradors nacionals, albergs de carretera, refugis, hosteries i hotels.

Hem de tenir en compte que les guies escrites després de la de Josep Pla de la Costa

Brava, havien de donar una informació diferent, donada l'exhaustivitat de la *Guía General y Verídica*. Arturo Llopis, amb *Costa Brava, Guide Touristique* (Barcelona, 1961) conté novetats: el text en quatre idiomes (castellà, francès, anglès i alemany) i una nova estructura de la publicació. Només vuit fotografies de Català Roca, Brangulí i R. García il·lustren els textos i dues d'elles, són de dos personatges: La Chunga, una ballarina gitana i Salvador Dalí, mentre que la resta es reservava a la platja de Lloret, una cala de Tossa de Mar, la vila Vella de Tossa, el monestir de Sant Pere de Roda, Cadaqués i S'Agaró, paisatges escollits fent de fons a la vida dels turistes que hi éren presents en 5 itineraris proposats, com a l'*Àlbum-Guia* de P. Pujol de 1934.

Un any més tard s'edita la *Guia Turística de la Provincia Gerona* 1962 que la divideix en quatre zones : Muntanya, Alta Muntanya, Central i Costa Brava, essent aquesta darrera el seu eix central.

"Comprende únicamente los municipios que lindan con el mar, " i definint-la com: "de fama mundial goza nuestra incomparable COSTA BRAVA por sus escarpados peñascos y la belleza de sus múltiples calas y playas llenas de intensa luz y colorido" (VV.AA.1962:3).

Una publicació destinada a donar tota la informació necessària als turistes que arriben des de la frontera francesa majoritàriament a la província de Girona.

"Una serie de realizaciones, cada año en aumento, dan a la Provincia, en cuanto al factor turístico se refiere, el rango de primera categoría, ya que sus cuidados establecimientos hoteleros y modernas instalaciones para acampada, supera ya todos los conocidos en España y posiblemente en el extranjero" (VV.AA.1962:3).

En relació a les guies anteriors, que donen molta informació sobre els establiments hotelers, aquesta, ens mostra el creixement de l'activitat turística que es tradueix també en la transformació del paisatge dels pobles, cales i platges de la Costa durant aquesta dècada. Escrita en castellà i francès, conté les característiques històriques i paisatgístiques més rellevants de cada municipi, mentre s'il·lustra amb fotografies i anuncis bàsicament d'hotels, restaurants i contractistes d'obres, que ofereixen una visió del què el turista pot trobar a cadascuna de les poblacions de la Costa Brava.

Les fotografies dels hotels de la guia, ens mostren uns edificis moderns, com l'Hostal de la Playa a Sant Antoni de Calonge, l'Hotel Alga a Calella de Palfrugell o l'Hotel Port-Salvi de Sant Feliu de Guíxols, que conviuen perfectament amb el paisatge dels pobles de pescadors.

"De 1950 a 1960, el gruix de l'esforç per a la creació d'instal·lacions turístiques a la Costa Brava fou a càrrec de l'hostaleria. Els edificis que vèiem literalment créixer del no-res d'una any a l'altre, com una mena de generació espontània, eren quasi tots hotels. Al

cap de tres o quatre anys, si bé els hotels continuàven sorgint pertot arreu, creixien i progressaven ràpidament altres menes de construccions,... torres, bungalows, blocs d'apartaments, poblets de vacances, urbanitzacions turístiques..." (Barbaza, 1988:324).

L'arquitectura i el paisatge van estar en equilibri, gràcies a la *Normativa Urbanística de Protecció del Paisatge de la Costa Brava* (VV.AA., 1954). Unes normes que van sorgir de l'estudi previ i acurat del territori on l'acord de les edificacions amb el medi humà i el paisatge van ser les bases per a la seva redacció. Des de la observació i anàlisi del paisatge tant natural com arquitectònic dels pobles i el seu caràcter mariner van regular des de la zona sud de la Costa Brava, més urbana i encarada a l'afluència estiuenca fins a la zona nord on es concentraven la majoria d'accidents geogràfics. Però també la sensibilitat dels arquitectes gironins com Lluís Sibils, J.M. Ribot i de Balle, Esteve Corredor o Pelai Martínez, va fer possible construir una arquitectura en diàleg amb el seu entorn.

La lectura cronològica de diferents guies editades entre els anys 30 i els any 60, amb les taules que ordenen els hotels, ens mostren com l'arquitectura turística, va augmentar de forma exponencial a partir dels anys seixanta, millorant de categoria en la majoria dels establiments. Els allotjaments que es van fer ràpidament necessaris, van quedar petits, i en poc temps els hostals, les cases particulars i els hotels van iniciar obres d'ampliació i remuntes.

La guia de J. Puig-Ferran i Campañá, completa la informació que ens ofereix l'edició de 1962, parlant d'una manera oberta de la situació de canvi que va suposar la transformació del paisatge de la Costa Brava. Pel seu caràcter, documental, vol mostrar imatges d'una mateixa localitat amb diversos anys de diferència, veiem un Lloret d'edificacions baixes, al costat del mateix Lloret amb les primeres edificacions de 7 plantes a primera línia de mar, fent patents els canvis. Coincidint amb una modificació de la normativa vigent fins llavors, van augmentar les alçades dels edificis permeses fins al moment sense excepció pels hotels de la Costa.

El text introductori signat per Sempronio ens parla dels fotògrafs com autors de la guia-llibre, que fan una aportació personal i de caràcter documental sobre la Costa Brava.

"La fotografía documental, al servicio de la información, es por excelencia el arte popular de nuestros días. Las revista ilustradas forman el gusto del hombre actual. la fotografía, que en su origen era tenida por indiferente sistema de reproducción, es hoy un arma temible. La voluminosa caja de los fotógrafos de principios de siglo, los del trípode y paño negro, se ha convertido en una especie de caja de Pandora que puede encubrir toda suerte de males..." (Puig Ferràn-Campañá, Barcelona,1963).

L'arquitectura esdevé la protagonista de la transformació del paisatge. Els fotògrafs com A. Zerkowich, ho detecten, i comencen a incorporar a les seves fotografies, un paisatge

natural emmarcat per l'arquitectura, com en el cas de l'hotel Rocamar de Cadaqués, d'una manera similar a com havien fotografiat S'Agaró.

Tot i semblar paradoxal, una suma de factors com la predisposició de constructors, arquitectes i administració, tot i la falta de recursos i escassetat de materials, es van aliar per tal de crear una arquitectura turística de qualitat. El fotògraf Tomàs Mallol, va dedicar part de la seva vida professional a fotografiar els hotels de la costa gironina, recentment inaugurats oferint els seus serveis per a realitzar reportatges complets i el fulletons propagandístics. Una arquitectura de veritat, durable i entenedora, arrelada i pròpia d'un lloc., amb un espectador molt concret els nous turistes.

Les fotografies de Mallol, ens mostren com des de les habitacions dels hotels s'emmarca el paisatge, els interiors de les zones comunes, la recepció o fins hi tot el jardí ofereixen uns espais privilegiats, tot i la senzillesa en l'ús dels materials i el mobiliari, que serà similar en tots els hotels, amb façanes i interiors de color blanc que traspuaven lluminositat, netedat i modernitat, que no es va limitar, a fotografiar de forma convencional.

Introduint un nou punt de vista des d'una avioneta, captava els hotels en relació el paisatge que els envoltava, alhora que els fotografiava des del mar, amb la làmina d'aigua a primer terme, com en el cas de l'hotel Berna de Llançà, on el valor de l'hotel precisament era la proximitat amb la platja. Una manera d'explicar l'arquitectura similar a la que proposava Josep Pla per parlar del paisatge, observant-lo des del mar.

"Aquí subyace la cuestión central de la arquitectura turística: cómo contribuir a la contemplación ociosa del paisaje, cómo responder a una demanda social que reclama un punto de vista que permita interpretar el paisaje y cómo pasar de ser observador a formar parte de él. La arquitectura turística del sol, la que por definición se ofrece desde el paisaje, tiene una condición lúdica, contemplativa, que la diferencia de la máquina de vivir." (Pié, 2002:29).

En aquest context es va construir l'any 1961, el Club Mediterranée del Cap de Creus, les fotografies de Joan Vehí, també ens mostren una arquitectura despallada, blanca de volums trencats, que vol fondre's amb el seu entorn, els bungalows blancs es van escampar damunt les roques, en una situació geogràfica i climatològica complexa de la cara nord del Cap de Creus, un paratge privilegiat i alhora esquerp, on la nova arquitectura de Pelai Martínez i Jean Weyler, va sortejar les dificultats de l'emplaçament per aconseguir dialogar amb el paisatge, mentre l'emmarcava des de les petites finestres quadrades que permetien fer habitable uns refugis inspirats en les cases de pescadors.

Amb la suma d'aquests testimonis escrits, imatges i publicacions, podem precisar el ritme de creixement i la transformació d'un paisatge natural, arquitectònic i humà, que

de la mà del turisme va definir i redefinir una part del territori català anomenat Costa Brava. Un territori que fins a la meitat dels anys seixanta va mantenir l'equilibri entre l'arquitectura i el paisatge, sense imposar-se un sobre l'altre.

"... hi ha alguna cosa diferent en aquesta costa, alguna cosa que té a veure amb la llum, amb l'exitació que produeix la bellesa, amb el salitre del mar o amb els vents que trastornen els pensaments, i la ment fins a fer-los arribar a extrems d'inspiració, que va atraure escriptors, pintors, arquitectes, cineastes i sobretot fotògrafs per descobrir, emmarcant amb l'objectiu els paisatges i la gent, aquest món que començava a bullir. (Regás, 2005:79).

Bibliografia

Rossi, Aldo. (1992), *Autobiografía científica*, Barcelona: Gustavo Gili

Cueco, Henri. (1982), *Aproches du concept de paysage*, Milieux: 7/8

Agulló, Ferràn. (12 -09-1908), "Per la Costa Brava". *La Veu de Catalunya*

de Girardin, René-Louis. (1992), *De la composition des paysages*. Champ Vallon: Seyssel 1992, (pp.55)

Molina Villar, Joan Josep. "La memoria del tiempo. Los orígenes de la publicidad turística en Cataluña". *Estudios de Turismo de Cataluña*. V, 9

Pujol, P. (1934). *La Costa Brava, Guia-Album amb itinerari descriptiu*. Barcelona: Club Muntanyenc Barcelonès

VV.AA. (1934). *La Costa Brava, Guia-Álbum*. Barcelona: Oficina de Turisme de Catalunya (pp.3-4)

Pla, Josep. (1948) *Guia de la Costa Brava*. 3a edició. Barcelona: Destino S.L.

VV.AA. (1940). *Costa Brava*. Madrid: Publicaciones de la dirección General de Turismo (pp.3)

VV.AA. (1951). *Guía Turística de la Costa Brava*. Gerona: Pyrene (pp.4, 156)

VV.AA. (1961). *Guia de hoteles, España 1961, Cataluña*. Madrid: Publicaciones de la Dirección General de Turismo, imprenta Nacional del Boletín del Estado

Llopis, Arturo. (1961). *Costa Brava, Guide Touristique, Tourist Guide, Reiseführer*.

International Seminar Touristic Territories:

Touristic Imagery and the construction of contemporary landscape

Sílvia Musquera Felip: La fotografia turística, les guies i la publicitat, testimonis arquitectònics de la transformació del paisatge de la Costa Brava entre els anys 20 i 60

ISBN: 978-84-92931-37-8

Colección Guías del Sol. Barcelona: Sagitario

VV.AA.(1962). *Guía Turística de la provincia. Gerona. 1962*. Girona: Cicerone (pp.3, 220, 255, 278-279)

VV.AA. (1954). *Normas Generales Urbanísticas y de Protección del Paisaje de la Zona de la Provincia de Gerona denominada "Costa Brava", 1954*. Girona: Comisión Superior de Ordenación Urbana de la provincia de Gerona.

VV.AA. (aprox. 1940). *Costa Brava*. Madrid: Publicaciones de la dirección General de Turismo

Barvaza, Yvette. (1988). *El Paisatge Humà de la Costa Brava*. Volum II. Barcelona, edicions.62. (pp.324)

Pié, Ricard. (2002). "La arquitectura Vergonzante". *La arquitectura del sol_Sunland architecture*, (pp.29): COA Catalunya, COA Comunitat Valenciana, COA Illes Balears, COA Múrcia, COA Almería, COA Granada, COA Málaga, COA Canarias.

Regás, Rosa. (2005). *Memòries de la Costa Brava*, Barcelona: Lupita Books (pp.79)

Diverses guies de la Costa Brava editades entre 1935 i 1967

Portades i interiors de guies de la Costa Brava

Publicacions d'Editor i de la Direcció General de Turisme entre els anys 1940, 1961 i 1964

International Seminar Touristic Territories:
 Touristic Imagery and the construction of contemporary landscape
 Sílvia Musquera Felip: La fotografia turística, les guies i la publicitat, testimonis arquitectònics de la transformació del paisatge de la Costa Brava entre els anys 20 i 60
 ISBN: 978-84-92931-37-8

 HOTEL ALGA
1.ª Categoría A
COCINA SELECTA

TERRAZAS - PISCINA AGUA DEL MAR - PARQUE
TENIS - AIRE ACONDICIONADO - ASCENSOR

Teléfono 448 CALELLA DE PALAFRUGELL (Costa Brava)

Anunci de l'hotel Alga de Calella de Palafrugell, publicat a la guia de turisme de la província de Girona, 1962